

Marcin Dziurda

Uniwersytet Warszawski

ORCID 0000-0003-2896-818X

m.dziurda@wpia.uw.edu.pl

Podmioty postępowania w sprawach o naprawienie szkody wyrządzonej przy wykonywaniu czynności notarialnej

Słowa kluczowe: notariusz, odpowiedzialność *ex delicto*, podmiot postępowania, współuczestnictwo procesowe

Streszczenie: Na podstawie art. 49 Prawa o notariacie notariusz ponosi odpowiedzialność za szkodę wyrządzoną przy wykonywaniu czynności notarialnych na zasadach określonych w Kodeksie cywilnym, z uwzględnieniem szczególnej staranności, do jakiej jest obowiązany przy wykonywaniu tych czynności. Uznaje się, że jest to odpowiedzialność *ex delicto* (za czyn niedozwolony), przy czym do przypisania notariuszowi odpowiedzialności wystarcza nawet najlżejsza postać winy (*culpa levissima*).

Powodami w takich sprawach mogą być przede wszystkim strony czynności notarialnej, a ponadto osoby trzecie – zgodnie bowiem z art. 80 § 2 Prawa o notariacie przy dokonywaniu czynności notarialnych notariusz jest obowiązany czuwać nad należyтым zabezpieczeniem praw i słusznym interesów nie tylko stron, ale także innych osób, dla których czynność ta może powodować skutki prawne. Stroną pozwaną jest osobiście notariusz, a nie spółka, w ramach której wykonuje działalność (w grę wchodzi także odpowiedzialność osoby zastępującej notariusza). Pozwanym może być także ubezpieczyciel, z którym notariusz zawarł obowiązkową umowę ubezpieczenia od odpowiedzialności cywilnej.

Subjects of proceedings in cases for compensation for damage inflicted while performing a notarial act

Keywords: civil-law notary, liability *ex delicto*, subject of proceedings, co-participation in proceedings

Summary: Pursuant to Article 49 of the Polish Notarial Profession Law Act, a civil-law notary is liable for damage inflicted while performing a notarial act on terms and conditions defined in the Civil Code, upon accounting for special care which a civil-law notary is required to exercise while performing such acts. It is acknowledged that it is liability *ex delicto* (for a wrongful act), and even the slightest fault (*culpa levissima*) will suffice to attribute liability to the civil-law notary.

Such lawsuits may be filed primarily by the parties to the notarial act, and also by third parties because pursuant to Article 80 §2 of the Notarial Profession Law Act, while performing notarial acts, a civil-law notary is required to ensure adequate protection of the rights and legitimate interests of both the parties and other persons who may be affected by the legal consequences of such an act. The defendant is the civil-law notary in person rather than the company within which he or she operates (including liability of the person substituting for the civil-law notary). An insurer with whom the civil-law notary entered into a mandatory agreement on civil liability insurance may also be the defendant.

1. Standardy należytej staranności notariusza

Zgodnie z art. 49 ustawy z dnia 14 lutego 1991 r. – Prawo o notariacie¹ (dalej: pr.not.) notariusz ponosi odpowiedzialność za szkodę wyrządzoną przy wykonywaniu czynności notarialnych na zasadach określonych w Kodeksie cywilnym (dalej: k.c.), z uwzględnieniem szczególnej staranności, do jakiej jest obowiązany przy wykonywaniu tych czynności. Przyjmuje się, że odpowiedzialność ta ma charakter deliktowy², a znaczenie art. 49 pr.not. polega przede wszystkim na tym, że w powiązaniu z art. 415 k.c. sprawia on, że do przypisania notariuszowi odpowiedzialności wystarcza najlżejsza postać winy (wyrok Sądu Najwyższego z 22 marca 2019 r., I CSK 89/18³).

W orzeczeniu tym Sąd Najwyższy zaznaczył, że deliktowy charakter odpowiedzialności notariusza oznacza, że niezbędne jest wykazanie winy, adekwatnego związku przyczynowego oraz szkody i jej wysokości. Ocena zawinienia notariusza musi być dokonywana z uwzględnieniem zawodowego charakteru jego działalności (art. 355 § 2 k.c.) i wyrażonego wprost w art. 49 pr.not. kryterium szczególnej staranności (por. wyrok Sądu Najwyższego z 12 czerwca 2002 r., III CKN 694/00⁴). Wymaganie szczególnej staranności jest związane z powierzoną notariuszowi rolą strażnika obrotu prawnego – osoby zaufania publicznego (art. 2 § 1 pr.not.) dbającej o to, by uczestnicy obrotu kształtowali swoje stosunki prawne w sposób zgodny z prawem i zasadami współżycia społecznego (uchwała Sądu Najwyższego z 18 grudnia 2013 r., III CZP 82/13⁵). Obowiązki spoczywające w tym zakresie na notariuszu konkretyzuje art. 80 § 2 pr.not., nakazując mu czuwanie nad należytym zabezpieczeniem praw i słusznym interesów stron i innych osób, dla których czynność notarialna może wywoływać skutki prawne. Funkcja sprawowana przez notariusza w powiązaniu z podstawą odpowiedzialności wynikającą z art. 415 k.c. w zw. z art. 49 pr.not. sprawia, że do przypisania notariuszowi odpowiedzialności wystarcza najlżejsza postać winy (*culpa levissima*), ustalonej przy wykorzystaniu wspomnianego wysokiego miernika staranności⁶.

W uzasadnieniu wyroku Sądu Najwyższego z 22 marca 2019 r., I CSK 89/18, stwierdzono, że do obowiązków notariusza należy wnikliwe zapoznanie się z treścią pełnomocnictwa okazywanego przez osobę biorącą udział w czynności notarialnej,

¹ Dz.U. z 2022 r. poz. 1799 ze zm.

² Por. wyroki Sądu Najwyższego z 12.06.2002 r., III CKN 694/00, OSNC 2003, Nr 9, poz. 124; z 9.05.2008 r., III CSK 366/07, niepubl.; z 26.07.2012 r., II CSK 750/11, niepubl. i z 27.04.2016 r., II CSK 518/15, OSP 2017, Nr 1, poz. 2.

³ LEX nr 2639466.

⁴ OSNC 2003, Nr 9, poz. 124.

⁵ OSNC 2014, Nr 10, poz. 101.

⁶ Por. wyrok Sądu Najwyższego z 14.06.2017 r., IV CSK 104/17, OSNC 2018, Nr 3, poz. 35.

w tym z danymi osobowymi określającymi tożsamość mocodawcy będącego stroną zamierzonej czynności prawnej. Dotyczy to także numeru PESEL, jeżeli został on wskazany w treści pełnomocnictwa. Notariusz powinien zatem zauważyć, że przy poprzednio dokonywanej przez niego czynności, od której upłynęły niespełna dwa miesiące, ta sama osoba została zidentyfikowana innym numerem PESEL.

W ocenie Sądu Najwyższego nie miało znaczenia to, czy notariusz nie dostrzegł różnicy między numerami PESEL tej samej osoby w okazanych w krótkich odstępach czasu pełnomocnictwach, czy też – dostrzegając tę różnicę – świadomie posłużył się po raz kolejny numerem PESEL podanym za pierwszym razem w ślad za komparcją pierwszego ze sporządzonych przez siebie aktów notarialnych. Istotne jest to, że notariusz nie wyciągnął z podania różnych numerów PESEL tej samej osoby – co na gruncie obowiązujących przepisów nie może mieć miejsca – należytych konsekwencji w kontekście obowiązku dbałości o zabezpieczenie praw i interesów stron czynności notarialnej (art. 80 § 2 pr.not.). Uzasadnia to odpowiedzialność notariusza na podstawie art. 49 pr.not., przy czym w grę może wchodzić obniżenie odszkodowania na podstawie art. 362 k.c. ze względu na przyczynienie się powoda – strony czynności notarialnej, po stronie którego powstała szkoda w wyniku posłużenia się sfałszowanym pełnomocnictwem.

Sąd Najwyższy zaznaczył, że stanowisko przyjmujące odpowiedzialność cywilnoprawną notariusza nie pomija faktu, iż został on dotknięty świadomym działaniem zmierzającym do popełnienia przestępstwa przez zorganizowaną grupę osób. Standard należytej staranności notariusza na tle art. 355 § 2 k.c. i art. 49 pr.not. musi być wyznaczany w sposób obiektywny, a zarzucane mu zaniechanie podjęcia działań zmierzających do wyjaśnienia sprzeczności między numerami PESEL strony czynności nie wiązało się bezpośrednio z charakterem działania sprawców przestępstwa.

Przyjmuje się, że notariusz, weryfikując dane osobowe, powinien zachować maksimum przezorności i formalizmu, m.in. ze względu na spotykane w praktyce działania polegające na dokonywaniu czynności notarialnych z wykorzystaniem cudzej tożsamości przy pomocy sfałszowanych lub kradzionych dokumentów (por. powołane wyroki Sądu Najwyższego z 27 kwietnia 2016 r., II CSK 518/15 i z 14 czerwca 2017 r., IV CSK 104/17). Założenie to należy odnieść nie tylko do osób bezpośrednio biorących udział w czynności notarialnej, których tożsamość notariusz stwierdza na podstawie okazanych mu dokumentów (art. 85 § 2 pr.not.), lecz także, tak dalece, jak to możliwe, do osób będących stronami czynności prawnych dokonywanych w formie notarialnej przy udziale pełnomocników – podkreślono w wyroku z 22 marca 2019 r., I CSK 89/18.

W orzecznictwie wyrażono pogląd, że notariusz – realizując obowiązek szczególnej staranności zawodowej wyrażony w art. 49 pr. not. – czerpiąc wiedzę nie

tylko z doświadczenia zawodowego, powinien dostosowywać swoje działania do potrzeb konkretnego zdarzenia. Powszechna jest wiedza o przypadkach oszustw przy nabywaniu nieruchomości. Ograniczenie się zatem przez notariusza do rutynowych czynności, pomimo możliwości sprawdzenia pochodzenia dokumentu, stanowiło naruszenie z winy nieumyślnej (niedbalstwa) wymogów szczególnej staranności zawodowej (wyrok Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z 9 kwietnia 2002 r., I ACa 1317/01⁷).

Pogląd ten został wyrażony w sprawie, w której sfałszowano wcześniejszy akt notarialny, a także dokumenty pochodzące rzekomo od spółdzielni mieszkaniowej. W tym kontekście Sąd Apelacyjny zauważył, że dokument przydziału został sfałszowany przy wykorzystaniu jako wzoru dokumentu autentycznego, a zaświadczenie na temat stanu zaległości zostało sporządzone na autentycznym druku spółdzielni i zawierało parafy jej pracowników, ale nie zawierało podpisu uprawnionych osób i pieczęci Spółdzielni. Skoro notariusz zapoznał się z mało przekonywującymi zaświadczeniami ze Spółdzielni (jednym niepodpisanym, a drugim wątpliwym w swej treści), tworzyło to sytuację wymagającą sprawdzenia pochodzenia, a tym samym autentyczności przedłożonego aktu notarialnego – stwierdzono w wyroku Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z 9 kwietnia 2002 r., I ACa 1317/01.

W judykaturze zastrzega się jednak, że fakt sporządzenia przez notariusza aktu notarialnego na podstawie sfałszowanego dokumentu nie zawsze oznacza, że nie dochował on należytej staranności. Dlatego nie można uznać, że w takich okolicznościach notariusz zawsze będzie zobowiązany do poniesienia odpowiedzialności odszkodowawczej na rzecz poszkodowanego (wyrok Sądu Najwyższego z 20 stycznia 2004 r., II CK 357/02⁸). Pogląd ten został wyrażony w związku ze sprawą, w której sfałszowano listę wspólników spółki z ograniczoną odpowiedzialnością. Sąd Najwyższy zaakceptował stanowisko, że – jeśli nie ma szczególnych okoliczności, które mogłyby wywoływać wątpliwości – notariusz nie ponosi odpowiedzialności za fałszywą treść listy wspólników i nie ma obowiązku prowadzenia dochodzenia, czy wskazani na tej liście wspólnicy rzeczywiście nimi są.

W wyroku Sądu Najwyższego z 12 marca 2021 r., V CSKP 42/21⁹, odniesiono się do art. 85 § 1 pr.not., w myśl którego przy dokonywaniu czynności notarialnej notariusz jest obowiązany stwierdzić tożsamość osób biorących udział w czynności. Uznano, że warunkiem prawidłowego wykonania przez notariusza tego obowiązku jest wcześniejsza pozytywna weryfikacja (ocena) wiarygodności przedstawionego notariuszowi dokumentu tożsamości, tj. czy ze względu na jego cechy zewnętrzne i treść zawartych w nim wpisów nie zachodzi wątpliwość co do jego autentyczności

⁷ LEX nr 77339.

⁸ LEX nr 846192.

⁹ LEX nr 3148334.

bądź podejrzenie jego sfałszowania. W ramach oceny tej wiarygodności notariusz powinien uwzględnić treść wszystkich danych, które właściwe przepisy przewidują w danym dokumencie, gdyż analiza każdego z nich może świadczyć o fałszerstwie dokumentu. Z reguły notariusz nie jest w stanie stwierdzić, czy okazany mu dokument tożsamości jest sfałszowany, jeżeli nie wykazuje oczywistych cech budzących wątpliwości. W związku z tym ma obowiązek zachowania „maksimum przezorności” na każdym etapie dokonywanych z jego udziałem czynności.

Uznaje się, że należyta staranność notariusza nie może być ujmowana jako równoznaczna z nakazem absolutnej zapobiegliwości. Żadne regulacje nie nakładają bowiem na notariuszy obowiązku pełnego, niezależnego od obowiązku starannego zbadania wymaganych do sporządzenia aktu notarialnego dokumentów, ustalania stanu prawnego nieruchomości, której czynność ma dotyczyć. Notariusz nie jest władny kwestionować prawidłowości dokonanych uprzednio we właściwej formie czynności prawnych dotyczących nieruchomości, a tym bardziej prawdziwości wpisów w księdze wieczystej (wyrok Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z 13 lutego 2014 r., I ACa 734/13¹⁰).

Zachowanie wymaganego poziomu staranności przez notariusza wymaga od niego podjęcia aktywności adekwatnej *ad casum* dla prawidłowego wypełnienia obowiązków wynikających z art. 80 § 2 i § 3 ustawy z 1991 r. pr.not. (wyrok Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z 4 grudnia 2019 r., I ACa 194/19¹¹). W orzeczeniu tym przyjęto, że notariusz ma nie tylko powinność zachowania wymogów formalnej i redakcyjnej poprawności czynności sporządzanej w formie aktu notarialnego, lecz także obowiązek oceny interesów („potrzeb prawnych”) wszystkich stron czynności i dążenia do należytego (a więc zgodnego z celem stron decydujących się na dokonanie czynności w formie aktu notarialnego) zabezpieczenia ich praw i słusznym interesów. Zatem notariusz po ustaleniu motywów – nie tylko prawnych, ale też np. ekonomicznych – które powodują, że strony decydują się na nadanie czynności prawnej formy aktu notarialnego (zwłaszcza jeśli forma ta nie jest przesłanką ważności czynności), powinien zadbać o to, by wyjaśniając stronom w sposób zobiektywizowany skutki składanych oświadczeń dla ochrony ich praw i interesów, umożliwić jednocześnie podjęcie przemyślanej decyzji co do złożenia oświadczenia i jego ostatecznej treści. W rozpoznawanej sprawie za podstawę odpowiedzialności notariusza uznano to, że nie pouczył kupujących, że zamiast umowy przedwstępnej sprzedaży nieruchomości mogliby zawrzeć tzw. umowę deweloperską, która lepiej chroniłaby ich prawa.

Sąd Apelacyjny w Szczecinie zastrzegł, że nie chodzi o udzielanie porad prawnych przez notariusza, lecz raczej o pouczenie (uświadomienie) o konsekwencjach

¹⁰ LEX nr 1437898.

¹¹ LEX nr 2895393.

prawnych czynności notarialnych. Powinno ono przedstawiać skutki czynności w sposób zobiektywizowany, w tym wskazywać na ewentualne konsekwencje prawne przyjmowanych rozwiązań – zwłaszcza na wypadek niedotrzymania przez jedną ze stron postanowień projektowanej umowy. W kontekście tych powinności najdalej idącym obowiązkiem pieczy przez notariusza nad słusznymi interesami stron jest wywodzony z treści art. 81 pr.not. obowiązek odmowy sporządzenia aktu notarialnego, jeśli czynność miałaby być nieważna z uwagi na sprzeczność z zasadami współżycia społecznego. W uchwale Sądu Najwyższego z 18 grudnia 2013 r., III CZP 82/13¹², stwierdzono, że zawarte w art. 81 pr.not. określenie „sprzeczna z prawem” obejmuje także sprzeczność z zasadami współżycia społecznego, z tym że notariusz odmawia dokonania czynności notarialnej ze względu na tę sprzeczność, jeżeli wynika ona z treści zamierzonej czynności notarialnej lub z okoliczności jej dokonywania.

Bogate orzecznictwo dotyczy art. 86 pr.not. stanowiącego, że notariuszowi nie wolno dokonywać czynności notarialnej, jeżeli powęźmie wątpliwość, czy strona czynności notarialnej ma zdolność do czynności prawnych. Wypowiedzi Sądu Najwyższego odnoszące do tej regulacji nie są jednak z reguły wyrażane w sprawach odszkodowawczych przeciwko notariuszowi, lecz w sporach między osobami trzecimi, zwykle powstałych na tle sporządzenia testamentu notarialnego i jego kwestionowania przez spadkobierców ustawowych. W sprawach tych notariusz występuje jako świadek.

Zgodnie ze stanowiskiem judykatury, w art. 86 pr.not. nie chodzi jedynie o zdolność do czynności prawnych w rozumieniu art. 11 k.c., lecz także o inne sytuacje uzasadniające przypuszczenie o zaistnieniu wady oświadczenia woli. Notariusz zatem powinien odmówić dokonania czynności notarialnej nie tylko wówczas, gdy strona czynności jest formalnie ubezwłasnowolniona (art. 81 pr.not. w zw. z art. 13 i 16 k.c.), ale także wtedy, gdy zachodzi uzasadniona wątpliwość, czy strona działa w stanie dostatecznej świadomości (art. 86 pr.not. w zw. z art. 82 k.c.). Obowiązek ten nie oznacza jednak konieczności zasięgnięcia w każdym wypadku opinii biegłego lekarza, zatem dokonanie czynności bez jego udziału nie podważa aktu¹³.

Także w doktrynie uznaje się, że w art. 86 pr.not. ustawodawca, *lege non distinguente*, dopuszcza odmowę dokonania czynności notarialnej z uwagi na każdą przyczynę wyłączającą zdolność do czynności prawnych lub powodującą jej ograniczenie w zakresie, którego dotyczyć ma czynność notarialna. Przepis ten, jak się

¹² OSNC 2014, nr 10, poz. 101.

¹³ Postanowienie Sądu Najwyższego z 14.06. 2012 r., I CSK 564/11, LEX nr 1214325; por. także m.in. wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z 15.05. 2019 r., V ACa 157/18, LEX nr 2668902; wyrok Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z 27.02. 2020 r., I ACa 741/19, LEX nr 2937476.

uważa, obejmuje nie tylko zdolność do czynności prawnych *sensu stricto* (jako formalną kompetencję danej osoby do dokonywania czynności prawnych, rozumianą zgodnie z art. 14 i n. k.c.), lecz ujmuje to pojęcie w szerszych i bardziej swoistych ramach. Obejmuje ono także sytuację, w której osoba – dysponująca pełną lub ograniczoną zdolnością do czynności prawnych w ścisłym rozumieniu – w danej chwili nie może podjąć świadomej i swobodnej decyzji o złożeniu oświadczenia, które ma zostać zawarte w formie notarialnej. W konsekwencji, pojęciem tym objęta jest także wada oświadczenia woli ujęta w art. 82 k.c. Uregulowanie art. 86 pr.not. nie ma, co prawda, bezpośredniego znaczenia dla formy oświadczeń składanych z udziałem notariusza, pośrednio wzmacnia jednak wiarygodność oraz doniosłość form notarialnych jako szczególnego sposobu składania oświadczeń woli w sferze prawa prywatnego. Równocześnie wskazuje pośrednio na istnienie grupy podmiotów tego prawa, dla których (np. z uwagi na wiek) notarialna forma oświadczeń jest z góry niedostępna¹⁴.

2. Brak możliwości wyłączenia odpowiedzialności na podstawie art. 49 pr.not.

Przyjmuje się, że odpowiedzialności notariusza na podstawie art. 49 pr.not. nie można wyłączyć, ponieważ ma ona charakter deliktowy¹⁵. W wyroku Sądu Najwyższego z 5 lutego 2004 r., III CK 271/02¹⁶, stwierdzono, że podstawą określonej w art. 49 pr.not. odpowiedzialności notariusza – zarówno wobec jego klientów, jak i wobec osób trzecich – jest przepis art. 415 k.c., a zatem jest to odpowiedzialność deliktowa. Przy takiej podstawie odpowiedzialności notariusz odpowiada wobec klientów także wówczas, gdy sporządził umowę zgodnie z ich życzeniem, choć w świetle art. 81 pr.not. powinien był odmówić jej sporządzenia – jako sprzecznej z prawem.

W doktrynie zwraca się jednak uwagę, że w niektórych przypadkach odpowiedzialność notariusza może mieć charakter kontraktowy, przy czym z art. 443 k.c. wynika, iż okoliczność, że działanie lub zaniechanie, z którego szkoda wynikła, stanowiło niewykonanie lub nienależyte wykonanie istniejącego uprzednio zobowiązania, nie wyłącza roszczenia o naprawienie szkody z tytułu czynu niedozwolonego, chyba że z treści istniejącego uprzednio zobowiązania wynika co innego¹⁷.

¹⁴ M. Grochowski, [w:] *Prawo o notariacie. Komentarz*, red. K. Osajda, W. Borysiak, Warszawa 2021, nb. 1-2 do art. 86.

¹⁵ M. Celichowski, [w:] *Prawo o notariacie. Komentarz*, red. A.J. Szereda, Warszawa 2022, nb. 12 do art. 49. Autor odwołuje się do przedwojennych wypowiedzi Maurycego Allerhanda.

¹⁶ LEX nr 602711.

¹⁷ P. Marquardt, [w:] *Prawo o notariacie. Komentarz. Wzory aktów notarialnych i poświadczeń*, red. W. Gonet, Warszawa 2022, pkt 2 do art. 49.

Wyrażono pogląd, że odpowiedzialność kontraktowa notariusza może wynikać z przepisów szczególnych, takich jak art. 108a pr.not., przewidującego możliwość zawarcia przez notariusza z prostą spółką akcyjną umowy o prowadzenie rejestru akcjonariuszy tej spółki, na zasadach określonych w art. 30031-30035 k.s.h. Notariusz jest obowiązany do pisemnego poinformowania spółki o odmowie zawarcia umowy, jeżeli spółka zwróciła się do notariusza w formie dokumentowej lub pisemnej o prowadzenie rejestru akcjonariuszy¹⁸. W myśl art. 108b pr. not., do czynności związanych z prowadzeniem rejestru akcjonariuszy prostej spółki akcyjnej nie stosuje się art. 81-83 i art. 85 pr.not., które statuuja szczególne obowiązki notariusza jako osoby zaufania publicznego.

3. Ukształtowanie podmiotowe postępowań na podstawie art. 49 pr.not.

Sprawy na podstawie art. 49 pr.not. w zw. z art. 415 i n. k.c. o naprawienie szkody wyrządzonej przy wykonywaniu czynności notarialnej (co w praktyce przybiera formę żądania odszkodowania w pieniądzu), rozpoznawane są w procesie. Ich stronami muszą być podmioty wyposażone w zdolność sądową, nie wchodzi zatem w grę – nawet hipotetycznie – pozwanie spółki cywilnej, chociaż zgodnie z art. 4 § 3 pr.not. kilku notariuszy może prowadzić jedną kancelarię na zasadach spółki cywilnej. We współczesnym orzecznictwie przyjmuje się jednak, że spółka cywilna nie ma zdolności prawnej ani sądowej, ponieważ nie jest jednostką organizacyjną, lecz jedynie stosunkiem umownym przewidzianym w art. 860 i n. k.c.¹⁹

Także spółka jawna (art. 4 § 3 pr.not. pozwala prowadzić kancelarię notarialną również w takiej formie) nie może być skutecznie pozwana na podstawie art. 49 pr.not., chociaż zgodnie z art. 64 § 11 k.p.c. ma zdolność sądową. Nie ma jednak legitymacji biernej²⁰, jak bowiem wynika z art. 4 § 3 *in fine* pr.not. nawet w razie utworzenia spółki każdy z notariuszy dokonuje czynności notarialnych we własnym imieniu i ponosi odpowiedzialność za czynności przez siebie dokonane. Jak trafnie stwierdzono w piśmiennictwie, z punktu widzenia odpowiedzialności za dokonane czynności notarialne pozostawanie przez notariusza w spółce jest kwestią obojętną, ponieważ czynności notarialne dokonuje zawsze konkretny notariusz, a nie spółka czy też notariusz działający za spółkę. Tym samym z ewentualną odpowiedzialnością spółki zawartej przez notariuszy będziemy mogli mieć do czynienia jedynie

¹⁸ *Ibidem*.

¹⁹ Zamiast wielu por. wyrok Sądu Najwyższego z 28 października 2003 r., I CK 201/02, LEX nr 151608.

²⁰ Chodzi o tzw. legitymację materialną, od której uzależniona jest zasadność powództwa. Należy ją odróżnić od legitymacji procesowej będącej instytucją prawa procesowego. Por. P. Grzegorzczak, *Legitymacja procesowa – pojęcie, funkcje i reżim procesowy*, „Przegląd Sądowy” 2020, nr 2, s. 5 i n.

w zakresie związanym z funkcjonowaniem takiej spółki jako przedsiębiorcy, pracodawcy, podatnika podatku od towarów i usług czy też najemcy lokalu, w którym funkcjonuje kancelaria notarialna²¹.

Co do zasady w sprawach na podstawie art. 49 pr.not. legitymację bierną ma zatem notariusz dokonujący czynności, przy czym odrębną kwestię stanowi możliwość pozywania osób zastępujących notariusza – o czym dalej, w pkt. 4.

Gdy chodzi o legitymację czynną, powództwa na podstawie art. 49 pr.not. mogą skutecznie wytaczać przede wszystkim strony czynności notarialnych, to im bowiem notariusz może najczęściej w praktyce wyrządzić szkodę. Nie są jednak wyłączone powództwa osób trzecich przeciwko notariuszowi – zwłaszcza wobec uregulowania art. 80 § 2 pr.not., stosownie do którego przy dokonywaniu czynności notarialnych notariusz jest obowiązany czuwać nad należyтым zabezpieczeniem praw i słuszných interesów nie tylko stron, ale także innych osób, dla których czynność ta może powodować skutki prawne.

Kwestia legitymacji biernej w sprawach na podstawie art. 49 pr.not. nie wywołuje jednak większych kontrowersji. Wątpliwości dotyczą przede wszystkim legitymacji biernej.

4. Legitymacja bierna w sprawach na podstawie art. 49 pr.not. – uwagi ogólne

Z art. 49 pr.not. wynika, że odpowiedzialność za szkodę wyrządzoną przy wykonywaniu czynności notarialnych ponosi notariusz. Jak już wskazano, wyłącza to legitymację bierną²² spółek notarialnych przewidzianych w art. 4 § 3 pr.not. Co do zasady zatem odpowiedzialność ponosi osobiście ten notariusz, który czynność notarialną wykonuje. W myśl art. 1 § 1 pr.not. to konkretny notariusz dokonuje czynności, którym strony są obowiązane lub pragną nadać formę notarialną (czynności notarialnych). Wątpliwości mogą jednak powstać, gdy czynności notarialne wykonuje zastępca notarialny albo aplikant notarialny. Z art. 1 § 2 pr.not. wynika, że mogą oni dokonywać czynności notarialnych w przypadkach określonych w ustawie.

Przepisy przewidują kilka kategorii osób zastępujących notariusza (mogą być nimi notariusze, w tym emerytowani, a także zastępcy notarialni, czyli egzaminowani aplikanci notarialni²³). Podstawowy podział wynika z tego, kto upoważnia

²¹ P. Marquardt, *op. cit.*, pkt 11 do art. 49.

²² W dalszym ciągu pojęcie legitymacji używane będzie w znaczeniu tzw. legitymacji materialnej. Zob. przypis 20.

²³ Należy odróżnić pojęcia zastępcy notarialnego oraz osoby zastępującej notariusza. Zgodnie z art. 76 § 1 pr.not. zastępcą notarialnym jest egzaminowany aplikant, który nie złożył ślubowania, nie jest zatem notariuszem. Natomiast zastępować notariusza mogą także inni notariusze, w tym emerytowani.

zastępcę do dokonywania czynności notarialnych. Po pierwsze, zastępcę może wyznaczyć sam notariusz. Po drugie, mogą to uczynić organy samorządu zawodowego. Obydwie te grupy dzielą się na podgrupy.

Jeżeli chodzi o grupę pierwszą, stosownie do art. 22 § 1 pr.not. notariusz – jeżeli nie może pełnić swych obowiązków – wyznacza na ten czas zastępstwo albo (i) spośród zastępców notarialnych zatrudnionych w jego kancelarii lub ewentualnie notariuszy ze wspólnej kancelarii prowadzonej w formie spółki, informując o tym prezesa rady właściwej izby notarialnej, albo (ii) spośród zastępców notarialnych z wykazu właściwej izby notarialnej oraz notariuszy mających siedzibę kancelarii notarialnej w tej izbie, w porozumieniu z prezesem rady właściwej izby. Na podstawie tego przepisu notariusza niemogącego pełnić swoich obowiązków może zatem zastępować notariusz, w tym emerytowany²⁴ (art. 21 § 4 pr.not.) albo zastępcą notarialny.

W myśl art. 76 § 1 pr.not. zastępcą notarialnym jest osoba, która uzyskała pozytywny wynik z egzaminu notarialnego i złożyła ślubowanie, nie została jednak (jeszcze) wpisana na listę notariuszy. Stosownie do art. 76a pr.not. zastępcą notarialny może być zatrudniony w kancelarii notarialnej. Notariusz może upoważnić zatrudnionego u siebie zastępcę także do stałego zastępstwa, czyli wykonywania czynności notarialnych w przypadkach innych niż opisane w art. 21 i art. 22. W takiej sytuacji zastępcą notarialny może dokonywać czynności notarialnych także w czasie obecności notariusza w kancelarii notarialnej²⁵.

Ponadto z art. 22 § 1 pr.not. wynika, że notariusz może upoważnić aplikanta notarialnego objętego jego patronatem do wykonywania czynności notarialnych określonych w art. 79 pkt. 2, 4, 7 i 8 pr.not., jeżeli aplikant odbył co najmniej 2 lata i 6 miesięcy aplikacji oraz uzyskał pozytywny wynik z kolokwium, o którym mowa w art. 71 § 12 pr.not. Można to uznać za formę zastępstwa z woli zastępowanego notariusza.

Gdy chodzi o drugą grupę, obejmującą zastępstwo wyznaczone przez organy samorządu, z art. 21 § 3 pr.not. wynika, że jeżeli notariusz nie wyznaczył w kancelarii zastępstwa na czas swej nieobecności, w razie nieobecności notariusza wynikłej z nieprzewidzianych przyczyn zastępstwo wyznacza prezes rady właściwej izby notarialnej (do zastępstwa może być także wyznaczony notariusz emerytowany – por. art. 21 § 4 pr.not.). Zastępstwo obejmuje wyłącznie dokonywanie czynności notarialnych, o których mowa w art. 79 pkt 6a i 7 pr.not., oraz wydawanie przyjętych na przechowanie pieniędzy, papierów wartościowych, dokumentów oraz danych na

²⁴ Inaczej niż w art. 22 pr.not., w art. 21 § 3 pr.not. nie zawarto zastrzeżenia, że zastępować notariusza może jedynie notariusz emerytowany danej izby notarialnej. Por. L. Borzemski, [w:] *Prawo o notariacie. Komentarz*, red. A.J. Szereda, Warszawa 2022, nb. 7 do art. 21.

²⁵ W. Małecki, [w:] *Prawo o notariacie. Komentarz. Wzory aktów notarialnych i poświadczeń*, red. W. Gonet, Warszawa 2022, uwagi do art. 76a. Por. także powołane tam stanowisko Ministerstwa Sprawiedliwości.

informatycznym nośniku danych, o którym mowa w przepisach o informatyzacji działalności podmiotów realizujących zadania publiczne.

Ponadto, w myśl art. 22 pr.not. w przypadku zaprzestania prowadzenia kancelarii przez notariusza z innych powodów niż jego śmierć lub zawieszenia go w czynnościach, rada izby notarialnej wyznacza czasowo do pełnienia obowiązków notariusza zastępstwo spośród zastępców notarialnych, notariuszy albo notariuszy emerytowanych danej izby notarialnej. Zakres tego zastępstwa jest taki sam, jak w sytuacji uregulowanej w art. 21 § 3 k.p.c.

Biorąc pod uwagę dwie opisane grupy zastępstw, rozstrzygnięcia wymaga, w których przypadkach za szkodę wyrządzoną przy wykonywaniu czynności przez osoby zastępujące odpowiada zastępowany notariusz, a w jakim zakresie odpowiedzialność mogą ponosić osoby zastępujące – samodzielnie, bądź też wspólnie z zastępowanym notariuszem.

Samodzielnej odpowiedzialności nie ponosi aplikant notarialny dokonujący czynności notarialnych w oparciu o upoważnienie notariusza przewidziane w art. 22a § 1 pr.not. Stosownie do art. 22a § 4 pr.not. notariusz ponosi odpowiedzialność za szkodę wyrządzoną przez aplikanta notarialnego przy wykonywaniu czynności notarialnych, o których mowa w § 1. Do odpowiedzialności notariusza przepis art. 49 pr.not. stosuje się odpowiednio.

W myśl art. 76a § 2 pr.not. uregulowanie art. 22a § 4 pr.not. stosuje się odpowiednio, jeżeli zgodnie z art. 76 § 1 pr.not. sam notariusz upoważnił zastępcę notarialnego zatrudnionego w swojej kancelarii do wykonywania czynności notarialnych w wypadkach innych niż opisane w art. 21 i art. 22 pr.not. Także w takim przypadku to notariusz ponosi odpowiedzialność na podstawie odpowiednio stosowanego art. 49 pr.not. wobec stron czynności notarialnych i ewentualnie osób trzecich, którym została wyrządzona szkoda przy wykonywaniu czynności notarialnych. W związku z tym wyrażono pogląd, że niecelowe byłoby wprowadzenia obowiązku ubezpieczenia zastępcy notarialnego od odpowiedzialności cywilnej za szkodę wyrządzoną osobom trzecim przy wykonywaniu czynności notarialnych, ponieważ zastępca notarialny – jako pracownik – takiej odpowiedzialności wobec osób trzecich co do zasady nie ponosi²⁶.

Jest to spójne z art. 120 § 1 k.p., stosownie do którego w razie wyrządzenia przez pracownika przy wykonywaniu przez niego obowiązków pracowniczych szkody osobie trzeciej, zobowiązany do naprawienia szkody jest wyłącznie pracodawca²⁷.

²⁶ P. Marquardt, *op. cit.*, pkt 2 do art. 21.

²⁷ Przy czym pracodawcą może być spółka partnerska, jeżeli notariusz wykonuje działalność w takiej formie (por. art. 4 § 3 pr.not.). Budzi jednak wątpliwości, czy za pracodawcę można uznać – również wymienioną w powołanym przepisie – spółkę cywilną. Por. K.W. Baran, [w:] *Kodeks pracy. Komentarz. Tom I. Art. 1-93*, red. K.W. Baran, Warszawa 2022, pkt 3.5. do art. 3.

Zgodnie zaś z art. 120 § 2 k.p. wobec pracodawcy, który naprawił szkodę wyrządzoną osobie trzeciej, pracownik ponosi odpowiedzialność przewidzianą w przepisach k.p. Co do zasady ograniczona jest ona do trzymiesięcznego wynagrodzenia przysługującego pracownikowi w dniu wyrządzenia szkody (art. 119 k.p.), z art. 122 k.p. wynika jednak, że jeżeli pracownik wyrządził szkodę umyślnie, jest obowiązany do jej naprawienia w pełnej wysokości.

Na drugim biegunie sytuują się przypadki, w których to organ samorządu wyznacza osobę zastępującą notariusza. W takich sytuacjach zastępowany notariusz formalnie nie ma wpływu na, kto zostanie wyznaczony do jego zastępowania. Zgodnie z art. 22 pr.not. w wypadku zaprzestania prowadzenia kancelarii przez notariusza z innych powodów niż jego śmierć lub zawieszenia go w czynnościach, rada izby notarialnej wyznacza czasowo do pełnienia obowiązków notariusza zastępstwo spośród zastępców notarialnych, notariuszy albo notariuszy emerytowanych danej izby notarialnej. W myśl zaś art. 21 § 3 pr.not., jeżeli z powodu nieobecności notariusza wynikłej z nieprzewidzianych przyczyn nie wyznaczył on w kancelarii zastępstwa na czas swej nieobecności, zastępstwo wyznacza prezes rady właściwej izby notarialnej (także spośród notariuszy emerytowanych – por. art. 21 § 4 pr.not.). W doktrynie wskazano, że w grę wchodzi cztery koncepcje odpowiedzialności za czynności notarialne w takich przypadkach²⁸.

Po pierwsze, rozważana jest odpowiedzialność organu wyznaczającego notariusza, czyli rady izby notarialnej (w przypadku określonym w art. 22 pr.not.) oraz prezesa rady (w sytuacji uregulowanej w art. 21 § 3 pr.not.). Koncepcję taką należy odrzucić, bowiem organy izby notarialnej nie mają zdolności prawnej, a zatem nie przysługuje im zdolność sądowa na podstawie art. 64 k.p.c.²⁹

Po drugie, w grę wchodzi odpowiedzialność izby notarialnej. W takim wariancie nie byłoby problemu ze zdolnością sądową, w myśl bowiem art. 26 § 1 pr.not. izby notarialne mają osobowość prawną³⁰, a zatem także zdolność sądową stosownie do art. 64 § 1 k.p.c. Co do zasady nie powinny jednak ponosić odpowiedzialności za wyznaczenie zastępstwa dla notariusza, stanowi to bowiem obowiązek ustawowy wynikający z art. 21 § 3 i art. 22 pr.not. – wykonywanie takich obowiązków nie jest zaś bezprawne. Można byłoby jednak rozważać odpowiedzialność izby notarialnej, gdyby jej organ wyznaczył na osobę zastępującą notariusza osobę, która nie może

²⁸ P. Marquardt, *op. cit.*, pkt 5 do art. 21.

²⁹ Nie ma podstaw do doszukiwania się w tym przypadku szczególnej zdolności sądowej. Szerzej na jej temat M. Dziurda, *Szczególna zdolność sądowa*, Warszawa 2019, s. 518 i n.

³⁰ Odrębna osobowość prawna przysługuje Krajowej Radzie Notarialnej, nie ma to jednak znaczenia dla niniejszych organów, bowiem o zastępstwach notariusza decydują organy tej okręgowej izby notarialnej, której jest członkiem.

wykonywać jego kompetencji – niebędącą notariuszem (w tym emerytowanym) ani zastępcą notarialnym³¹.

Po trzecie, można rozważać odpowiedzialność zastępowanego notariusza³². Takie rozwiązanie wydaje się jednak niesłuszne, ponieważ formalnie nie ma on wpływu na to, kogo organy samorządu zawodowego wyznaczyły do jego zastępowania.

Po czwarte, w doktrynie wyrażono pogląd, iż w razie wyznaczenia osoby zastępującej notariusza przez organy samorządu zawodowego co do zasady odpowiedzialność cywilnoprawna za dokonane czynności spoczywa na dokonującym danej czynności zastępcy³³. Kwestia ta była wyraźniej uregulowana pod rządami rozporządzenia Prezydenta RP z dnia 27 października 1933 r. – Prawo o notariacie³⁴, które w art. 43 § 1 przewidywało, że oprócz osób biorących udział w akcie, notariusz ponosi wyłączną odpowiedzialność za szkody wyrządzone przy pełnieniu obowiązków urzędowych wskutek winy, zaniedbania albo nieumiejętności własnej, swego zastępcy i personelu kancelaryjnego; w art. 43 § 2 zawierało jednak zastrzeżenie, że taką samą odpowiedzialność ponoszą zastępcy notariuszy, jeżeli wyznaczeni zostali do zastępstwa bez zgody notariusza. Mimo braku analogicznej regulacji, przedstawiony pogląd można zaakceptować także w obecnym stanie prawnym – w przypadku, w którym do zastępowania notariusza został wyznaczony inny notariusz, to on powinien ponosić odpowiedzialność za dokonywane czynności³⁵ (zwłaszcza, że stosownie do art. 19 i n. pr.not. podlega obowiązkowemu ubezpieczeniu od odpowiedzialności cywilnej). Stanowisko to budzi jednak wątpliwości, jeżeli na podstawie art. 21 § 3 pr.not. do zastępowania notariusza rada izby notarialnej wyznaczyła nie innego notariusza, lecz zastępcę notarialnego. Jeżeli jest to zastępca notarialny zatrudniony w kancelarii notariusza zastępowanego, zastosowanie mogą znaleźć, jak się wydaje, art. 76a § 2 w zw. z art. 22a § 4 pr.not., wyrażające zasadę, że notariusz ponosi odpowiedzialność za szkodę wyrządzoną przez zastępcę notarialnego przy wykonywaniu czynności notarialnych³⁶.

³¹ Zauważyć należy, że możliwość zastępowania notariusza przez zastępcę notarialnego przewiduje art. 22 pr.not., nie przewiduje tego natomiast art. 21 § 3 pr.not.

³² L. Borzemski, *op. cit.*, nb. 8 do art. 21.

³³ P. Marquardt, *op. cit.*, pkt 5 do art. 21.

³⁴ Dz.U. Nr 84, poz. 609.

³⁵ Dla spójności konstrukcji należałoby jednak przyjąć, że organy samorządu nie mogą do zastępowania notariusza wyznaczyć innego notariusza bez zgody tego ostatniego.

³⁶ Przy czym art. 22a § 4 pr.not. odnosi się do czynności notarialnych określonych w art. 22a § 1 pr.not. Nie obejmuje to przewidzianego w art. 79 § 6a pr.not. prowadzenia rejestru akcjonariuszy prostych spółek akcyjnych – co może być powierzone zastępcy notarialnemu w ramach zastępstwa na podstawie art. 22 pr.not. W doktrynie wyrażono jednak pogląd, że odpowiedzialność za prowadzenie rejestru akcjonariuszy prostej spółki akcyjnej ma charakter kontraktowy – por. P. Marquardt, *op. cit.*, pkt 2 do art. 49.

Innego rodzaju kontrowersje dotyczą odpowiedzialności zastępcy będącego notariuszem emerytowanym. Można przyjąć, że jeżeli do zastępowania został on wyznaczony przez organ samorządu zawodowego, a nie przez zastępowanego notariusza, emerytowany notariusz powinien na podstawie art. 49 pr.not. ponosić odpowiedzialność za czynności notarialne, których dokonał. Zwraca się jednak uwagę, że – w przeciwieństwie do czynnych notariuszy – emerytowany notariusz nie jest objęty obowiązkowym ubezpieczeniem od odpowiedzialności cywilnej (art. 19a i n. pr.not.)³⁷. Jeżeli jednak emerytowany notariusz wyraża zgodę na wykonywania zastępstw przewidzianych w art. 21 § 3 i art. 22 pr.not., może od odpowiedzialności cywilnej ubezpieczyć się dobrowolnie.

5. Legitymacja bierna ubezpieczyciela

W przewidzianych w art. 49 pr.not. sprawach o odszkodowanie za szkodę wyrządzoną przez notariusza przy wykonywaniu czynności notarialnych regułą jest, że po stronie pozwanej występuje także ubezpieczyciel. Wynika to z art. 19a i n. pr.not., według których notariusz podlega obowiązkowemu ubezpieczeniu od odpowiedzialności cywilnej. Zgodnie zaś z art. 822 § 4 k.c. uprawniony do odszkodowania w związku ze zdarzeniem objętym umową ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej może dochodzić roszczenia bezpośrednio od ubezpieczyciela (*actio directa*).

Można jednak przyjąć, że w sprawach dotyczących odpowiedzialności na podstawie art. 49 pr.not. nie zachodzi współuczestnictwo konieczne po stronie biernej pomiędzy notariuszem a ubezpieczycielem (por. *mutatis mutandis* uchwałę 7 sędziów Sądu Najwyższego z 13 maja 1996 r., CZP 184/95³⁸). Można zatem pozwać samego notariusza.

W praktyce, rzecz jasna, strona dochodząca odszkodowania na podstawie art. 49 pr.not. pozywa zarówno notariusza, jak i ubezpieczyciela – jest to bowiem rozwiązanie dla niej najkorzystniejsze. W orzecznictwie uznaje się, że notariusz i ubezpieczyciel ponoszą wówczas odpowiedzialność *in solidum* (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 19 października 2011 r., II CSK 86/11³⁹). Ich współuczestnictwo nie ma zatem charakteru jednolitego (wyrok Sądu Najwyższego z 23 sierpnia 2012 r., II CSK 740/11⁴⁰).

³⁷ *Ibidem*, pkt 2 do art. 21.

³⁸ OSNC 1996, nr 7-8, poz. 91.

³⁹ OSNC 2012, nr 4, poz. 55. Zakres przedmiotowy odpowiedzialności ubezpieczyciela może być węższy niż notariusza – por. wyrok Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z dnia 10.04.2014 r., I ACa 53/14, LEX nr 1466935.

⁴⁰ LEX nr 1231481.

Gdyby powództwo na podstawie art. 49 pr.not. zostało skierowane tylko przeciwko notariuszowi, ubezpieczyciel może w sprawie występować w charakterze interwenienta ubocznego niesamoistnego⁴¹. Jeżeli ubezpieczyciel nie przystąpi samodzielnie do postępowania, zasadne jest jego przypozwanie (art. 84 k.p.c.), ponieważ pozwala to osiągnąć tzw. skutek interwencyjny. Będzie on istotny w sytuacji, w której notariusz (pozwany samodzielnie) przegra sprawę na podstawie art. 49 pr.not. i wystąpi z roszczeniami regresowymi wobec ubezpieczyciela. Jeśli ten ostatni był interwenientem ubocznym po stronie pozwanej bądź też chociażby został przypozwany (por. art. 85 k.p.c.), w procesie regresowym o wypłatę sumy ubezpieczenia pozwany ubezpieczyciel co do zasady nie będzie mógł zarzucić notariuszowi błędnego prowadzenia pierwotnego procesu odszkodowawczego (art. 82 k.p.c.).

Zakres odpowiedzialności ubezpieczyciela zależy od treści umowy ubezpieczenia, której warunki negocjowane są przez organy samorządu zawodowego. W judykaturze uznaje się, że obowiązkowe ubezpieczenie notariusza co do zasady obejmuje nie tylko odpowiedzialność deliktową, ale i kontraktową⁴². W piśmienictwie zwraca się jednak uwagę, że nie wszystkie sfery działalności notariusza objęte są standardową umową odpowiedzialności cywilnej – nie obejmuje ona np. odpowiedzialności notariusza jako pracodawcy, jak również odpowiedzialności w związku z pełnieniem funkcji w organach samorządu zawodowego⁴³.

6. Ewentualna legitymacja bierna innych osób

Odpowiedzialność za szkodę wyrządzoną przez notariusza może ponosić jego małżonek – o ile w drodze umowy majątkowej małżeńskiej nie doszło do wyłączenia wspólności majątkowej (art. 47-471 k.r.o.). Jeśli nie ustanowiono rozdzielności majątkowej, zastosowanie znajdzie co do zasady art. 41 § 2 k.r.o., stosownie do którego jeżeli zobowiązanie jednego z małżonków nie wynika z czynności prawnej, wierzyciel może żądać zaspokojenia z majątku osobistego dłużnika, z wynagrodzenia za pracę lub z dochodów uzyskanych przez dłużnika z innej działalności zarobkowej, jak również z korzyści uzyskanych z jego praw, o których mowa w art. 33 pkt 9 k.r.o. (praw autorskich i pokrewnych, praw własności przemysłowej oraz innych praw twórcy).

Ponadto, w myśl art. 41 § 2 *in fine* k.r.o., jeżeli wierzytelność powstała w związku z prowadzeniem przedsiębiorstwa, wierzyciel może żądać zaspokojenia także z przedmiotów majątkowych wchodzących w skład przedsiębiorstwa. Jak jednak

⁴¹ Ponieważ nie zachodzi przypadek współuczestnictwa jednolitego.

⁴² Tak w powołanym wyroku Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z 10.04.2014 r., I ACa 53/14.

⁴³ Szerzej P. Marquardt, *op. cit.*, pkt 4 do art. 19a.

wskazuje się w literaturze, wątpliwe jest, czy kancelarię notarialną można zakwalifikować jako przedsiębiorstwo⁴⁴.

Uznaje się, że legitymacji biernej w sprawach o naprawienie szkody wyrządzonej przy wykonywaniu czynności notarialnej nie ma Skarb Państwa⁴⁵. W przepisach o notariacie brak odpowiednika art. 36 ust. 2 ustawy z dnia 22 marca 2018 r. o komornikach sądowych⁴⁶, na podstawie którego Skarb Państwa jest solidarnie odpowiedzialny za szkodę wyrządzoną przez niezgodne z prawem działanie lub zaniechanie przy wykonywaniu czynności przez komornika. Nie ma przepisu, który przewidywałby odpowiedzialność Skarbu Państwa – choćby solidarną – za szkodę wyrządzoną przy wykonywaniu czynności notarialnych⁴⁷.

Literatura

- Borzemski L., [w:] *Prawo o notariacie. Komentarz*, red. A.J. Szereda, Warszawa 2022.
 Celichowski M., [w:] *Prawo o notariacie. Komentarz*, red. A.J. Szereda, Warszawa 2022.
 Celichowski M., [w:] *Ustrój notariatu. Komentarz do art. 1–78d Prawa o notariacie*, red. A. Rataj, A. Szereda, Warszawa 2019.
 Dziurda M., *Szczególna zdolność sądowa*, Warszawa 2019.
 Grochowski M., [w:] *Prawo o notariacie. Komentarz*, red. K. Osajda, W. Borysiak, Warszawa 2021.
 Grzegorzczak P., *Legitymacja procesowa – pojęcie, funkcje i reżim procesowy*, „Przegląd Sądowy” 2020, nr 2.
 Małecki W., [w:] *Prawo o notariacie. Komentarz. Wzory aktów notarialnych i poświadczeń*, red. W. Gonet, Warszawa 2022.
 Marquardt P., [w:] *Prawo o notariacie. Komentarz. Wzory aktów notarialnych i poświadczeń*, red. W. Gonet, Warszawa 2022.

⁴⁴ Zob. M. Celichowski, [w:] *Prawo o notariacie. Komentarz*, red. A.J. Szereda, Warszawa 2022, nb. 40 do art. 49.

⁴⁵ P. Marquardt, op. cit., pkt 6 do art. 49.

⁴⁶ Dz.U. z 2022 r. poz. 2224.

⁴⁷ We wcześniejszym wydaniu jednego z komentarzy wyrażono pogląd, że Skarb Państwa może ponosić odpowiedzialność za szkodę wyrządzoną przez wadliwy wpis notariusza na listę; por. M. Celichowski, [w:] *Ustrój notariatu. Komentarz do art. 1–78d Prawa o notariacie*, red. A. Rataj, A. Szereda, Warszawa 2019, nb. 46–48 do art. 49. Trudno jednak byłoby wykazać związek przyczynowy pomiędzy określoną w art. 49 pr.not. szkodą przy wykonywaniu czynności notarialnych a wadliwościami dotyczącymi wpisu notariusza na listę. W najnowszym wydaniu powołanego komentarza, pod red. A.J. Szeredy, z passusu o ewentualnej odpowiedzialności Skarbu Państwa zrezygnowano – por. M. Celichowski, op. cit., nb. 47 do art. 49.